

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ-ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σταματίνα Πιτσούλια

Ξ2013050

Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος του βιβλίου «La Sorcière est dans l'Ascenseur»



Επιτροπή Εποπτείας: Δημήτριος Φίλιας, Καθηγητής (επιβλέπων)

Χρήστος Σαλταπήδας, Αναπληρωτής Καθηγητής

ΚΕΡΚΥΡΑ 2020

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ-ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ ΠΙΤΣΟΥΛΙΑ

Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος του βιβλίου «La Sorcière est
dans l'Ascenseur»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΕΡΚΥΡΑ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος.....	6
2. Κείμενο αφίξεως.....	8
3. Κείμενο αφετηρίας.....	23
4. Παρατηρήσεις-Σχόλια.....	38
5. Βιβλιογραφία.....	45

Πρόλογος

Ως μετάφραση ορίζεται η διαδικασία κατά την οποία αποπειράται η μεταφορά ενός μηνύματος από μια γλώσσα-αφετηρίας σε μια γλώσσα-αφίξεως, πρώτα σε επίπεδο εννοιών κι ύστερα σε επίπεδο ύφους. Ο μεταφραστής οφείλει να διαθέτει μια επαρκώς καλή γνώση και των δύο γλωσσών, και της γλώσσας-αφετηρίας καθώς και της γλώσσας-αφίξεως, έτσι ώστε να καταφέρει να αποδώσει σωστά το νόημα αλλά και το ανάλογο ύφος του μηνύματος.

Η μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων αποτελεί μια από τις πιο δημιουργικές διαδικασίες για έναν μεταφραστή ή έναν λογοτέχνη. Πρόκειται για μία ενασχόληση αρκετά γοητευτική, ιδιαίτερα όταν σχετίζεται με το μαγικό κόσμο ενός παιδικού (και όχι μόνο) παραμυθιού. Η ικανότητα να μεταφέρει κανείς τη μαγεία μιας ιστορίας σε λόγια κατανοητά για ακόμα περισσότερους ανθρώπους είναι κάτι το ανεκτίμητο. Με αυτές τις σκέψεις λοιπόν αποφάσισα να καταπιαστώ με τη λογοτεχνική μετάφραση και ξεκίνησα την αναζήτηση του προς μετάφραση κειμένου.

Η αναζήτηση λογοτεχνικού κειμένου προς μετάφραση ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν είναι εύκολη υπόθεση. Μετά από μια προσεκτική αναζήτηση στο διαδίκτυο καθώς και σε βιβλιοπωλεία με ξενόγλωσσα βιβλία, συνειδητοποίησα πως είχα συναντήσει αρκετές φορές ένα συγκεκριμένο όνομα: Πωλ Τιες. Ελάχιστα έως καθόλου γνωστός στην Ελλάδα, καθώς έχει μεταφραστεί ένας πολύ μικρός αριθμός έργων του στη γλώσσα μας, ο Πωλ Τιες γεννήθηκε το 1958 στο Στρασβούργο της Γαλλίας και ύστερα από πολλά ταξίδια σε πολλές χώρες, όπως Ισπανία, Αργεντινή και Ιαπωνία, εγκαταστάθηκε ξανά στην πατρίδα του έτοιμος να ακολουθήσει το όνειρό του: να γίνει συγγραφέας παιδικών βιβλίων. Ένα από τα πιο επιτυχημένα έργα του είναι το *Pas de Whisky pour Méphisto*, ενώ στα ελληνικά έχουν κυκλοφορήσει οι *Περίεργοι Πειρατές* και ο *Αγριάκος* του, από τις εκδόσεις Κέδρος και Δαρδανός αντίστοιχα.

Για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας λοιπόν επέλεξα το βιβλίο του Πωλ Τιες *La Sorcière est dans l'Ascenseur*. Κεντρικός ήρωας του έργου είναι ο μικρός Γκαέλ που μεγαλώνει στο ορφανοτροφείο της πόλης, περιμένοντας με ανυπομονησία κάποιο ζευγάρι να τον υιοθετήσει, κάτι που καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο το γεγονός ότι ο Γκαέλ είναι πάντα αφοπλιστικά και επικίνδυνα ειλικρινής. Μετά από άκαρπες προσπάθειες για υιοθεσία, η διευθύντρια του ορφανοτροφείου τον στέλνει να ζήσει στο σπίτι μιας μυστηριώδους κυρίας, που δεν είναι άλλη από τη μάγισσα του παραμυθιού.

Οι βασικοί χαρακτήρες του παραμυθιού είναι ο Γκαέλ, ο μικρός ορφανός πρωταγωνιστής της ιστορίας, η κυρία Μπε (Madame Lemouton στο πρωτότυπο), η διευθύντρια του ορφανοτροφείου που θέλει εμφανώς να «ξεφορτωθεί» τον Γκαέλ από το ίδρυμα, ενώ παράλληλα νοιάζεται πολύ για αυτόν, η κυρία Κατάμπρα (Madame Brosse στο πρωτότυπο), μια πλούσια ευεργέτιδα και ιδιοκτήτρια εργοστασίων σκούπας, μετέπειτα αφεντίκινα του Γκαέλ, η οποία αποτελεί και τον κακό χαρακτήρα

του παραμυθιού και, τέλος, η μικρή Βιβιάν, ένα κοριτσάκι που γνωρίζει τυχαία ο Γκαέλ και γίνεται η καλύτερή του φίλη και σύμμαχός του για να ξεσκεπάσουν το μυστήριο που κρύβεται πίσω από τη ζοφερή μάγισσα.

Το *La Sorcière est dans l'Ascenseur* γράφτηκε το 1993, ωστόσο δεν είναι πολλά τα στοιχεία που μαρτυρούν την πραγματική του ηλικία και έτσι μπορεί να διαβαστεί με μεγάλη ευκολία και σήμερα. Άλλωστε το μοναδικό στοιχείο που γίνεται ξεκάθαρο από τις πρώτες γραμμές του βιβλίου είναι ο χώρος, κάτι που ενδεχομένως υποδηλώνει την αγάπη του συγγραφέα για την πατρίδα του, τη Γαλλία, ενώ ο χρόνος παραμένει αόριστος.

Πρόκειται για ένα προϊόν μυθοπλασίας, συνεπώς περιέχει μια πληθώρα εκφραστικών μέσων και εικόνων που έχουν σκοπό να ταξιδέψουν τον αναγνώστη σε έναν κόσμο μαγικό. Στόχος των παραμυθιών γενικότερα είναι να αναπτύξουν τη φαντασία των μικρών αλλά και να θυμίσουν στους μεγαλύτερους πώς είναι να γίνεται κανείς παιδί ξανά. Αφού λοιπόν αποτελεί ένα κείμενο που μπορεί να διαβαστεί με μεγάλη ευκολία από παιδιά, από νέους αλλά και από τους πιο μεγάλους σε ηλικία, ο μεταφραστής που καλείται να φέρει εις πέρας τη μετάφρασή του θα πρέπει να το λάβει υπόψη του ώστε να είναι φυσικά κατανοητό από του μικρότερους αλλά παράλληλα, με ορισμένες διακριτικές πινελιές να ικανοποιεί και τους μεγαλύτερους και ίσως πιο απαιτητικούς.

Η μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων αποτελεί μια ομολογουμένως δύσκολη αλλά ιδιαίτερα όμορφη διαδικασία, καθώς ο μεταφραστής μπαίνει σε έναν νέο για εκείνον κόσμο, δημιουργώντας παράλληλα και έναν δικό του. Στο κάθε μετάφρασμα, οι χαρακτήρες του βιβλίου δεν παύουν να είναι δημιουργήματα της φαντασίας του συγγραφέα, «κουβαλώντας» κάθε φορά ωστόσο και ένα κομμάτι του μεταφραστή.

Ακολουθεί το μεταφρασμένο απόσπασμα από τις σελίδες 7 έως 40 του βιβλίου *La Sorcière est dans l'Ascenseur* του Πωλ Τιες, της έκδοσης του 1994 από τις *Éditions Rageot*.

Μάγισσα στο ασανσέρ!

Το ορφανό που δεν έλεγε ποτέ ψέματα

Ήταν μια φορά στο ορφανοτροφείο της Παιμπόλ ένα παιδάκι που λεγόταν Γκαέλ.

Ξανθός κι αδύνατος, ο Γκαέλ είχε γαλανά μάτια, τρεις φακίδες στο δεξί μάγουλο, τέσσερις στο αριστερό, κι ήταν το πιο γλυκό και ήσυχο παιδί του ορφανοτροφείου. Ωστόσο κανένας δεν ήθελε να τον υιοθετήσει.

Ο Γκαέλ ήταν πάντα ευγενικός, εξυπηρετικός, χαμογελαστός και υπάκουος. Δεν έμπλεκε σε καυγάδες. Δεν έριχνε ποτέ ζάχαρη στη σούπα ούτε αλάτι στη ζάχαρη. Δεν πετούσε φωτοβολίδες κάτω από τα κρεβάτια ούτε κροτίδες στην αίθουσα της αριθμητικής. Δε δάγκωνε ούτε τους φίλους του ούτε τον υδραυλικό ούτε καν την κυρία Μπε, τη διευθύντρια.

Ο Γκαέλ δηλαδή ήταν αξιαγάπητος, εργατικός και υπάκουος. Αλίμονο, όμως, είχε ένα ελάττωμα. Ένα μονάχα, μα ανυπόφορο, ασυγχώρητο ελάττωμα.

Ο Γκαέλ έλεγε ΠΑΝΤΑ την αλήθεια.

Την πρώτη φορά που ένα ζευγάρι θέλησε να τον υιοθετήσει, ο Γκαέλ ήταν επτά χρονών. Ήταν ο πιο πλούσιος τραπεζίτης της Παιμπόλ και η γυναίκα του, στολισμένη με υπέροχα κοσμήματα.

Ο τραπεζίτης κοίταζε καλά καλά τον πιτσιρικά κι είπε αποφασιστικά:

-Να ένα αγόρι σοβαρό κι έξυπνο. Θα του μάθω τον πίνακα των λογαρίθμων, τις καμπύλες των ποσοστών και τη χαρά που προσφέρουν τα επιτόκια.

Η γυναίκα του πρόσθεσε:

-Τι γλυκούλης που είναι! Μάτια σαν ζαφείρια και χρυσαφένια μαλλιά...

Ο τραπεζίτης απάντησε:

-Και μια φακίδα για κάθε μέρα της εβδομάδας. Μαθηματικό μυαλό, λογικό και πρακτικό.

Έστρεψε προς το μέρος του παιδιού κι επιβεβαίωσε:

-Φυσικά αργότερα θα θέλεις να γίνεις ένας πολύ πλούσιος τραπεζίτης, με εξειδίκευση στα μεγάλα ποσά.

Ο Γκαέλ σκέφτηκε για μια στιγμή, χαμογέλασε κι απάντησε ευγενικά:

-Όχι, κύριε, καθόλου. Όταν μεγαλώσω θέλω να γίνω ληστής, να επιτίθεται στις τράπεζες, να κλέβω άμαξες, να το σκάω απ' τη στέγη φουσώντας την τρομπέτα μου και, κρυμμένος στο δάσος, να ψήνω λουκάνικα!

Η κυρία ξεφώνισε:

-Τι φρίκη!

Ο κύριος μουρμούρισε:

-Ένας μικρός γκάνγκστερ!

Κι αντί να υιοθετήσουν το Γκαέλ, οδήγησαν ένα άλλο αγοράκι στη λιμουζίνα τους κι έφυγαν για το σπίτι τους με τα τριάντα δωμάτια. Του χάρισαν όμορφα ρούχα, έναν κουμπάρα και μια αριθμομηχανή. Και, πάνω απ' όλα, τον λάτρευαν.

Ο Γκαέλ από την άλλη έμεινε να βαριέται στο ορφανοτροφείο καθαρίζοντας πατάτες και πλένοντας πιάτα.

Λίγους μήνες αργότερα εμφανίστηκε ένα δεύτερο ζευγάρι.

Ήταν ένας διάσημος καθηγητής που μιλούσε, διάβαζε κι έγραφε λατινικά, σανσκριτικά, ρώσικα, αρχαία ελληνικά, εβραϊκά, αραβικά, κινέζικα, αζτέκικα, και φυσικά όλες τις γαλλικές διαλέκτους με τόση ευκολία, όπως εγώ κι εσείς πίνουμε ένα ποτήρι δροσερό νερό στην υγεία της θείας Βιργινίας.

Η γυναίκα του εξειδικευόταν περισσότερο στα ιαβαικά, τα μπαλινέζικα, τα γιαπωνέζικα και, για ώρα ανάγκης, στα λαπωνικά.

Ο μέγας δάσκαλος χάιδεψε το κεφάλι του Γκαέλ και είπε- στη γλώσσα μας:

-Σίγουρα θα γίνεις ένας λόγιος, ένας λαμπρός επιστήμονας. Θα με βοηθήσεις να συντάξω ένα λεξικό εβδομήντα εφτά τόμων κι έτσι θα κερδίσουμε το βραβείο Νόμπελ.

Η γυναίκα του πρόσθεσε:

-Έχεις μάτια στο χρώμα του ωκεανού και μαλλιά χρυσά σαν τον ήλιο. Αργότερα θα γίνεις μεγάλος ποιητής...

Ο καθηγητής ρώτησε με εξεταστικό ύφος:

-Φυσικά λατρεύεις τα γλωσσάρια και τα λεξικά, τις ανθολογίες και τις εγκυκλοπαίδειες, έτσι δεν είναι;

Ο Γκαέλ σκέφτηκε καλά την ερώτηση κι αποκρίθηκε:

-Όχι, μόνο τα κόμικς, τους μασκοφόρους ήρωες και τα ψητά λουκάνικα.

Ο καθηγητής ρώτησε ανήσυχος:

-Δε θέλεις λοιπόν να μορφωθείς;

Ο Γκαέλ απάντησε με ειλικρίνεια:

-Εμένα μόνο τα διαλείμματα μου αρέσουν!

Ο λόγιος μουρμούρισε:

-Τι τεμπέλης!

Η γυναίκα τού είπε με παράπονο:

-Τι κρίμα!

Κι έτσι υιοθέτησαν ένα άλλο αγοράκι, που άφησε με χαρά το ορφανοτροφείο και τους ακολούθησε στο τεράστιο διαμέρισμά τους με τις παραφορτωμένες βιβλιοθήκες. Εκεί έμαθε να αγαπάει τη γνώση και, φυσικά, τους καινούριους του γονείς.

Ο Γκαέλ από την άλλη συνέχισε να καθαρίζει πατάτες και να γυαλίζει τα πατώματα, ενώ σκεφτόταν λυπημένος: «Δεν υπάρχει περίπτωση...»

Από την πλευρά της κι η κυρία Μπε, η διευθύντρια, ονειρευόταν να τον ξεφορτωθεί. Στην πραγματικότητα κι ο ίδιος ο Γκαέλ παραδεχόταν με τη συνηθισμένη του αθωότητα:

-Δεν μπορώ να σας υπακούω, αφού έχετε ένα τόσο ηλίθιο όνομα.

Εάν εκείνη τότε τον έκλεινε σε κανένα ντουλάπι, αυτός έβγαινε από εκεί φωνάζοντας:

-Έχετε ακόμα ένα ηλίθιο όνομα κι είστε κι άσχημη από πάνω.

Εάν του πρόσφερε λίγη τάρτα μήλου, εκείνος μουρμούριζε:

-Το ότι φτιάχνετε τάρτες δε σημαίνει ότι δεν έχετε ένα ηλίθιο όνομα. Άλλωστε παραείναι ψημένες οι τάρτες σας...

Αμέσως η κυρία Μπε τον τιμωρούσε με ξερό ψωμί και νερό για τρεις εβδομάδες. Εκείνος όμως έλεγε:

-Προτιμώ το ξερό ψωμί παρά τις χάλια τάρτες σας, κι επίσης έχετε ένα μεγάλο σπυρί στη μύτη. Δε φταίω εγώ που έχετε ένα μεγάλο σπυρί, κυρία Μπε.

Η απελπισμένη διευθύντρια λοιπόν ευχόταν να υιοθετήσει κάποιος τον Γκαέλ. Οποιοσδήποτε. Ακόμη και οι ληστές του μεγάλου δρόμου, πειρατές με ξύλινο πόδι ή χιμπατζήδες του ζωολογικού κήπου. Μάταια όμως. Ο Γκαέλ αποθάρρυνε με τη σειρά μια μαία κι έναν νεκροθάφτη, μια διαιτολόγο κι έναν ζαχαροπλάστη, μια δασκάλα κι

έναν λιμενεργάτη, έναν διοικητή της αστυνομίας και μια χορεύτρια καμπαρέ, έναν συνταγματάρχη με γαλόνια και μια νοσοκόμα με στολή...

Έμεινε λοιπόν στο ορφανοτροφείο. Καμιά φορά οι παλιοί του φίλοι περνούσαν από το δρόμο με τους γονείς τους μες στην τρελή χαρά, ενώ ο καημένος ο πιτσιρικάς έχωνε μελαγχολικά τη μύτη του μέσα σε φλούδια από πατάτες.

Λίγο-λίγο, η φήμη του εξαπλώθηκε σε όλη τη Βρετάνη. Κανείς δεν τον επισκέφθηκε ξανά.

Ο καιρός περνούσε. Ένα πρωί, η κυρία Μπε τον κάλεσε στο γραφείο της.

-Καλημέρα.

Το παιδί μούγκρισε:

-Βρέχει έξω. Βλακείες λέτε.

Η διευθύντρια αποκρίθηκε:

-Σήμερα είναι τα γενέθλιά σου, είναι λοιπόν μια χαρούμενη μέρα.

-Πρώτον, τα γενέθλιά μου δεν εμποδίζουν τη βροχή να πέσει, και αυτό είναι ακόμα χειρότερο, γιατί κανείς δεν έρχεται να με δει, κανείς δεν μου φέρνει δώρο.

Η κυρία Μπε μουρμούρισε:

-Χμ, ναι, καλά ... Εν πάση περιπτώσει, έχω υπέροχα νέα για να σου πω: αύριο, φεύγεις από το ορφανοτροφείο.

Ο Γκαέλ πήδηξε από τη χαρά του:

- Θα με υιοθετήσει κάποιος;

- Δυστυχώς όχι, έτσι σου βρήκα μια δουλειά στην κυρία Κατάμπρα, ένα εξαιρετικά σημαντικό πρόσωπο. Είσαι αρκετά μεγάλος τώρα ώστε να κάνεις μια πραγματική δουλειά αντί να ξεφλουδίζεις πατάτες. Είσαι ευχαριστημένος;

Πολύ απογοητευμένος, ο Γκαέλ μουρμούρισε λυπημένα:

-Όχι. Θα ήθελα γονείς.

Η διευθύντρια απάντησε με μια ελπίδα:

-Αλλά σίγουρα είσαι περήφανος που σε εμπιστευόμαστε. Που έχεις ευθύνες.

Το πιτσιρίκι απάντησε:

- Δεν με νοιάζει! Δεν έχω ΚΑΜΙΑ όρεξη να δουλέψω.

Η κυρία Μπε ρώτησε ανήσυχα:

- Τουλάχιστον θα είσαι ευγενικός με τη κυρία Κατάμπρα;

-Εγώ; Σίγουρα όχι.

Η κυρία Μπε μουρμούρισε:

-Κοίτα, να είσαι λογικός. Θα της πεις ... θα της πεις... εεε...

Ο Γκαέλ πρότεινε ευγενικά:

-Ότι έχει κι ΕΚΕΙΝΗ ένα ηλίθιο όνομα;

Η κυρία Μπε κοκκίνισε, πρασίνισε, κιτρίνισε και τσίριξε:

-ΕΞΩ ΑΠΟ ΔΩ!

Ο Γκαέλ πέρασε το υπόλοιπο της ημέρας ξεφλουδίζοντας τις τελευταίες λεκάνες με πατάτες. Και την επόμενη μέρα έφυγε από το ορφανοτροφείο για να πιάσει δουλειά στην υπηρεσία της πολύ πλούσιας και πολύ μυστηριώδους κυρίας Κατάμπρα.

Ένα αστείο αφεντικό

Ο Γκαέλ πήρε το λεωφορείο νωρίς το πρωί, με τη βαλίτσα του στο χέρι, και έφτασε στα προάστια της Παιμπόλ.

Το υπερσύγχρονο κτίριο ήταν μόνο δεκατριών ορόφων ψηλό, αλλά έδινε την εντύπωση ότι το κατάπινε η ομίχλη ... Γκρίζα και μαύρα σύννεφα ήταν κολλημένα επάνω του και σμήνη πουλιών που στρίγγλιζαν, κοράκια και καρακάξες, στροβιλίζονταν κοντά στα παράθυρα.

Ένας φρουρός με απειλητικό ύφος, φορώντας μαύρη στολή και καπέλο, φυλούσε την είσοδο. Ο Γκαέλ είδε μια χάλκινη πινακίδα με μουντά γράμματα:

A.M.ΠΡ.A-KATAMΠPA

Και παρακάτω, με μικρότερα γράμματα:

Αναλυτική Μονάδα Προσφοράς σε Ανθρώπους

Κατάμπρα

Το παιδί πλησίασε και ρώτησε ευγενικά:

-Με συγχωρείτε, κύριε, τι είναι μια αναλυτική μονάδα προσφοράς σε ανθρώπους;

-Δεν ξέρω.

-Ωστόσο εσείς δεν τη φυλάτε αυτή τη μονάδα;

Ο φρουρός έσμιξε τα φρύδια:

-Ναι.

Ο Γκαέλ του έδωσε το πιο ειλικρινές του χαμόγελο και είπε ήρεμα:

-Λοιπόν, φυλάτε κάτι που δεν ξέρετε καν τι είναι. Είναι ανόητο, σωστά;

Ο φρουρός σύρλιαξε:

- Αυθάδη!

Ο Γκαέλ παραδέχτηκε εύκολα:

-Ναι, κύριος, είμαι αυθάδης.

-Τι;

Το ορφανό επιβεβαίωσε με χαρά:

-Ναι, κύριος, λέω πάντα την αλήθεια, κι αυτό μοιάζει με αγένεια ...

Σκέφτηκε και πρόσθεσε για λόγους ακρίβειας:

- Είμαι επίσης ανυπόφορος, απ' ό, τι λένε...

Ο φρουρός έτριξε τα δόντια:

-Τι θέλεις;

-Έχω ραντεβού με την κυρία Κατάμπρα. Για μια δουλειά.

-Μπερ, αλλά σε προειδοποιώ: Η κυρία Κατάμπρα δεν ανέχεται την αναίδεια, αυτή ...

Το αγόρι μπήκε σε μια υπέροχη αίθουσα, με μαρμάρινους τοίχους και μαρμάρινο πάτωμα. Ακόμα και ο ανελκυστήρας με τοιχώματα από μαόνι έμοιαζε πολυτελής. Αλλά, για κάποιον περίεργο λόγο, του φαινόταν ότι η καμπίνα ταξίδευε πολύ μακριά, μια ατέλειωτη διαδρομή...

Στη συνέχεια, ο Γκαέλ περπάτησε κατά μήκος ενός διαδρόμου, σταμάτησε μπροστά από μια πόρτα από τριανταφυλλιά που έφερε τις λέξεις:

κα Κατάμπρα,

Διευθύντρια.

Ευεργέτις.

Ο Γκαέλ μπήκε και είδε μια γραμματέα με γυαλιά, κρυμμένη πίσω από ένα γραφείο. Παρατήρησε με τσιριχτή φωνή:

- Πρέπει να περιμένεις μέχρι να σου επιτρέψω να μπεις!

Ο Γκαέλ ρώτησε αφελώς:

- Α καλά, και αν μπορώ να μπω χωρίς την άδειά σας

Η γραμματέας πληκτρολογούσε σαν τρελή στη γραφομηχανή της:

-Θα σε συμβούλευα να μη λες τέτοιες βλακείες μπροστά στην κυρία Κατάμπρα.

Ο Γκαέλ είπε με χαμόγελο:

-ΕΓΩ δεν θα πω βλακείες αν ΑΥΤΗ δεν λέει ανοησίες.

Η γραμματέας αναστέναξε. Όποιος κουβέντιαζε με τον Γκαέλ αναστέναζε συχνά. Το παιδί συνέχισε:

-Τι είναι μια αναλυτική μονάδα προσφοράς σε ανθρώπους;

-Ε λοιπόν... Η κυρία Κατάμπρα θέλει να βοηθάει τους ανθρώπους. Χρησιμοποιεί λοιπόν υπολογιστές-αριθμομηχανές-αναλυτές που της λένε ποιος χρειάζεται βοήθεια, πού και με πόσα χρήματα.

- Είναι τόσο πλούσια;

- Προφανώς! Έχει τα μεγαλύτερα εργοστάσια σκούπας στη χώρα!

Η διευθύντρια-ευεργέτις της Α.Μ.ΠΡ.Α-Κατάμπρα κατείχε ένα γραφείο τόσο μεγάλο που μπορούσε να στεγάσει το ορφανοτροφείο.

Σκούπες σε όλα τα σχήματα και σε όλα τα μεγέθη κρέμονταν από τους τοίχους, και οθόνες υπολογιστών λαμπύριζαν σε κάθε γωνία. Τα παράθυρα είχαν θέα στην Παιμπόλ, στην ύπαιθρο και στη θάλασσα.

Ο Γκαέλ έσμιξε τα φρύδια: μπορούσε σχεδόν να διακρίνει τα νησιά Τζέρσι και Γκέρνσι, ακόμα και τις λευκές ακτές της Αγγλίας. Αδύνατο, υπερφυσικό ... Έτριψε τα μάτια του. Τα πουλιά εξακολουθούσαν να χτυπούν στα παράθυρα. Και η κυρία Κατάμπρα ...

Μια ασυνήθιστη γυναίκα, ντυμένη στα μαύρα... Μια παράξενη, παραμορφωμένη φιγούρα, ένα απόκοσμο πρόσωπο, που έμοιαζε με βράχο σκεπασμένο με βρύα, με γρασίδι γεμάτο ζιζάνια. Μαύρα, μοχθηρά μάτια που πετούσαν σπίθες.

Ο Γκαέλ δεν κουνήθηκε. Η κυρία Κατάμπρα τον κοίταζε προσεκτικά. Η απότομη φωνή της μπορούσε να κάνει βότσαλα να κυλήσουν ή ένα πουλί να φωνάζει:

-Εσύ είσαι το ορφανό της κυρίας Μπε; Ήρθες να δουλέψεις για μένα;

Το παιδί τραύλισε:

-Ναι... Ναι, κυρία.

- Είδες το ασανσέρ; Χρειάζομαι έναν νεαρό γκρουμ, έναν χειριστή ανελκυστήρα, για να το χειρίζεται. Θα έχεις και ωραία στολή. Είσαι ευχαριστημένος;

Το παιδί δάγκωσε τα χείλη του διστακτικά:

- Όχι, κυρία, καθόλου.

Η κυρία Κατάμπρα δεν φαινόταν θυμωμένη ούτε καν έκπληκτη. Ρώτησε μόνο:

-Γιατί;

-Θα ήθελα ένα πραγματικό σπίτι και γονείς, αντί να δουλεύω για εσάς. Και άλλωστε ... με τρομάζετε.

Η κυρία Κατάμπρα μάντεψε:

-Δεν περίμενες να είμαι και τόσο... άσχημη;

Ο Γκαέλ κούνησε καταφατικά το κεφάλι:

- Ήξερα ότι έχετε ένα γελοίο όνομα ...

Το αγόρι έβαλε το χέρι του στο στόμα του, αλλά πολύ αργά. Το νέο του αφεντικό τον εξέταζε με μοχθηρό βλέμμα.

-Ωραία. Χαίρομαι που έχω ένα τόσο ειλικρινές αγόρι στην υπηρεσία μου. Θα σου φέρουμε μια στολή.

Το ορφανό υποκλίθηκε, άβολα:

- Μάλιστα, κυρία διευθύντρια. Ευχαριστώ, κυρία.

Τα πουλιά χτυπούσαν ακόμα τα παράθυρα με τα ράμφη και τα νύχια τους.

Ο Γκαέλ έλαβε λοιπόν μια στολή χειριστή ασανσέρ: στρογγυλό πηλήκιο και κόκκινο σακάκι με χρυσά κουμπιά. Η δουλειά του ήταν εύκολη, αλλά βαριόταν. Άνδρες με κοστούμια και γυναίκες με ταγιέρ έμπαιναν γρήγορα στο ασανσέρ και έλεγαν κοφτά:

-Λογιστήριο!

-Αρχεία!

-Τμήμα ανθρώπινου δυναμικού!

Και ούτω καθεξής.

Ο Γκαέλ πίεζε το κουμπί για τον αντίστοιχο όροφο. Οι επιβάτες του δεν του έκαναν ερωτήσεις κι έτσι απέφευγαν τις καταστροφικές απαντήσεις που έκρυβε το πιτσιρίκι.

Κάθε πρωί, η κυρία Κατάμπρα ρωτούσε με τη σφυριχτή της φωνή:

-Λοιπόν, Γκαέλ, ακόμα δυσανεσσημένος;

-Ναι, κυρία.

Εκείνη άφηνε ένα παράξενο, ανηπατικό γέλιο:

-Μπορεί να αλλάξει αυτό...

Και το παιδί πάγωνε από φόβο...

Όταν ερχόταν η νύχτα και τα γραφεία άδειαζαν, ο Γκαέλ πήγαινε στο μικροσκοπικό δωματιάκι που είχε φυλαχτεί γι' αυτόν στο υπόγειο, γυρίζοντας στο μυαλό του πολύ σκοτεινές σκέψεις ...

Ένα βράδυ άκουσε περιέργους θορύβους μακριά σε κάποιον επάνω όροφο. Παράξενες δονήσεις έτρεχαν μέσα στους τοίχους. Με περιέργεια, σηκώθηκε, ντύθηκε και μπήκε στο ασανσέρ.

Στον τελευταίο όροφο, προχωρώντας σαν γάτα, ο Γκαέλ έσπρωξε σιγά-σιγά μια πόρτα...

Μπήκε σε ένα τεράστιο δωμάτιο. Δεκάδες υπολογιστές γουργούριζαν βαριεστημένα, σαν μισοκοιμισμένες τίγρεις. Αλλά ο μικρός γκρουμ παρατήρησε επίσης καζάνια που μούγκριζαν, αποστακτήρες, δοχεία... Το παιδί τέντωσε το λαιμό του και είδε την κυρία Κατάμπρα. Σκυμμένη πάνω από ένα τεράστιο τσουκάλι, έλεγε ακατανόητα ξόρκια.

Το παιδί γονάτισε πίσω από ένα τραπέζι, η καρδιά του χτυπούσε, τα μάτια του ήταν ορθάνοιχτα. Το αφεντικό του μωρμούριζε για αρκετή ώρα τα ξόρκια της, μυρίζοντας το πρασινωπό μίγμα που σιγόβραζε. Ανοιγόκλεισε με θόρυβο τα χείλη της, βάζοντας ένα βαρύ μαντεμένιο καπάκι πάνω στο μίγμα.

Μία συνηθισμένη σκούπα από άχυρο κρεμόταν στον τοίχο. Η πλούσια και γενναϊόδωρη και ευγενής και αξιοσέβαστη κυρία Κατάμπρα την πήρε, την καβάλησε, άνοιξε το παράθυρο και πέταξε στον αέρα μέσα σε ένα σμήνος κατενθουσιασμένων πουλιών.

Κουλουριασμένος στη γωνιά του, ο Γκαέλ έτρεμε σαν το φύλλο: η κυρία Κατάμπρα ήταν λοιπόν μάγισσα!

Βιβιάν

Ευτυχώς, την επομένη, ημέρα Κυριακή, ο Γκαέλ δεν δούλευε. Φόρεσε ξανά ωστόσο τη στολή του, για να φαίνεται πιο αξιοσέβαστος, πήδηξε στο λεωφορείο, επέστρεψε στο ορφανοτροφείο και έσπευσε στο γραφείο της κυρίας Μπε, που τον υποδέχτηκε με ένα αβέβαιο χαμόγελο:

-Βρε, βρε! Τον αγαπητό Γκαέλ... Χμμ... Χαίρομαι που σε βλέπω και πάλι. Είσαι ευχαριστημένος;

Το παιδί φώναξε ξέπνοα:

-Όχι! Καθόλου!

Η κυρία Μπε αναστέναξε:

-Θα έπρεπε να το είχα υποψιαστεί... Γιατί;

Ο Γκαέλ έριξε μια επιφυλακτική ματιά προς την πόρτα, μια διστακτική ματιά στο παράθυρο, εξέτασε με καχυποψία τους φακέλους της διευθύντριας, μετέφερε το βάρος του από το ένα πόδι στο άλλο και ψιθύρισε νευρικά:

-Η κυρία Κατάμπρα είναι μάγισσα!

-Πώς;

Το αγόρι επανέλαβε με φωνή που σχεδόν δεν ακουγόταν:

- Μάγισσα! Τη νύχτα, βράζει μαγικά φίλτρα σε μεγάλα τσουκάλια, και στη συνέχεια πετάει με τη μαγεμένη σκούπα της!

Η κυρία Μπε έπεσε στην καρέκλα της, έβαλε το πρόσωπό της ανάμεσα στα χέρια της και μουρμούρισε:

-Τσου... τσουκάλια;

Ο Γκαέλ είπε ταπεινά:

-Τσουκάλια και καζάνια, μάλιστα κυρία διευθύντρια.

-Μα... μαγεμένα;

- Αστεία μαγεμένα, κυρία διευθύντρια, ένιωσα ότι θα μπορούσα να μεταμορφωθώ σε έναν γλιτσερό βάτραχο απλά κοιτάζοντας τα!

- Και... μια... σκούπα;

-Αχ, κυρία διευθύντρια... Με μια τέτοια σκούπα για την αυλή και τους διαδρόμους και τους κοιτώνες, θα είχατε το πιο καθαρό ορφανοτροφείο στη χώρα!

Η κυρία Μπε άφησε το μεγαλύτερο αναστεναγμό της ζωής της και ξαφνικά είπε με χαρά:

-Μπράβο, Γκαέλ! Υπέροχα, θαυμάσια! Είμαι πολύ περήφανη για σένα!

Το αγόρι διαμαρτυρήθηκε:

-Η μάγισσα θα με μαγειρέψει στα καζάνια της!

-Καταπληκτικά!

-Θα με ψήσει!

-Φανταστικά!

Ο Γκαέλ ψέλλισε αγανακτισμένος:

- Θα με τσιγαρίσει!!! Με κρεμμύδια! Και μπέικον!

- Εξαιρετικά! Λες ψέματα για πρώτη φορά στη ζωή σου! Συγχαρητήρια!

-Μα είναι αλήθεια! Είναι ΑΛΗΘΕΙΑ! Η κυρία Σκούπα είναι μάγισσα που πετάει με την κατάμπρα της. Εεε.. Θέλω να πω...

Η διευθύντρια γέλασε με την καρδιά της:

-Και θέλει να σε μεταμορφώσει σε νυχτερίδα, ξέρω, ξέρω ... Με συγχωρείς, έχω πολλή δουλειά.

Ο Γκαέλ βρέθηκε ξανά στο δρόμο, μπερδεμένος και απογοητευμένος. Και εκεί είδε ένα κορίτσι στην ηλικία του που τον παρακολουθούσε...

Ήταν ξανθιά και φορούσε τζιν και πράσινο αδιάβροχο. Τον παρατήρησε με μισόκλειστα μάτια, παραξενεμένη από τη στολή του και το κτίριο πίσω του, και τον ρώτησε:

-Είσαι ορφανό;

-Ναι.

Του χαμογέλασε ευγενικά:

- Ατυχία. Με λένε Βιβιάν Καραντέκ. Εσένα;

-Γκαέλ.

Το κοίταξε με ενδιαφέρον και είπε:

-Είσαι γλυκούλης. Ζεις στο ορφανοτροφείο; Θες να κάνουμε λίγο παρέα; Μιλάω πολύ;

Ο Γκαέλ απάντησε:

-Ευχαριστώ. Όχι. Ναι. Ναι.

Το κοριτσάκι μπερδεύτηκε:

-Πώς;

Ο Γκαέλ εξήγησε:

-Ευχαριστώ που με βρίσκεις γλυκούλη. Όχι, μένω με μια μάγισσα. Ναι, θα ήθελα πολύ να κάνουμε λίγο παρέα. Και ναι, μιλάς κάπως πολύ.

Η Βιβιάν έσμιξε τα φρύδια:

-ΕΓΩ;

-Δεν πειράζει. Και εγώ μιλάω πάρα πολύ, οπότε θα πρέπει να τα πάμε καλά. Και άλλωστε... άλλωστε...

Κοκκίνισε σαν ντομάτα, σαν παντζάρι, σαν αστακός μαγειρεμένος στο καζάνι της κυρίας Κατάμπρα και ομολόγησε:

-Εεε ... είσαι πολύ όμορφη...

Η Βιβιάν έσκασε στα γέλια:

-Συμφωνώ απόλυτα! Έρχεσαι;

Ο Γκαέλ, χαρούμενος, αισθάνθηκε πιο περήφανος κι από τον βασιλιά Αρθούρο την ημέρα της στέψης του. Όμως, αφού περπάτησαν για περίπου τρία λεπτά, η Βιβιάν σταμάτησε απότομα, στραβομουτσούνιασε και ρώτησε με αβέβαιη φωνή:

-Τι; Μένεις με μια... ΜΑΓΙΣΣΑ;

Ο Γκαέλ επιβεβαίωσε ήρεμα:

-Ναι, ναι, το αφεντικό μου... Χθες το βράδυ, πέταξε έξω από το παράθυρο. Με μια σκούπα. Χωρίς προστατευτικό δίχτυ.

Η καινούρια του φίλη τον κοίταξε καχύποπτα.

-Είσαι αστείος...

Ο Γκαέλ απάντησε κάπως θλιμμένος:

- Τσαντίζω τους μεγάλους. Η κυρία Μπε λέει ότι αν δεν ήμουν ορφανό, οι γονείς μου θα έβγαζαν σπυριά εξαιτίας μου...

Η Βίβιαν χαχάνισε:

- Ψεύτη! Έλα σπίτι και απόδειξέ το!

Οδήγησε τον Γκαέλ στους δρόμους της παλιάς Παιμπόλ. Το αγόρι ανακάλυψε μια γειτονιά που δεν γνώριζε: ηλιόλουστα και σιωπηλά πλακόστρωτα δρομάκια, επιβλητικές προσόψεις, μεγάλες και πολυτελείς μονοκατοικίες προστατευμένες από χαριτωμένους κήπους και χοντρά πέτρινα τείχη.

Η Βιβιάν σταμάτησε στην οδό Μαρσάν ντε Ταμπάκ, μπροστά σε ένα τριώροφο σπίτι καλυμμένο με κισσό. Ο Γκαέλ άκουσε γέλια και παιδικές φωνές πίσω από τα παράθυρα. Κούνησε σκεπτικός το κεφάλι:

-Πολύ θα ήθελα να ζω εδώ ...

-Η οικογένειά μου έχει ζήσει σ' αυτό το σπίτι για πάνω από ένα αιώνα. Σ' αρέσει;

Ο Γκαέλ σκέφτηκε λίγο και είπε:

-Χαίρομαι για ΣΕΝΑ που μένεις εδώ, αλλά θα προτιμούσα να ζω ΕΓΩ εδώ και να ζούσες ΕΣΥ αλλού, για παράδειγμα, στο άθλιο υπόγειο της κυρίας Κατάμπρα. Και να χαίρομαι ΕΓΩ το όμορφο σπίτι σου.

Η Βιβιάν γούρλωσε τα μάτια και διαμαρτυρήθηκε:

-Είσαι ένας εγωίσταρος!

-Και βέβαια... Εσύ όχι;

Το κοριτσάκι άφησε έναν αναστεναγμό ίδιο με της κυρίας Μπε και είπε:

-Εεε.. Προσπάθησε να είσαι λιγότερο... ή μάλλον περισσότερο... εεμ... διπλωμάτης, με τους γονείς μου.

Το αγόρι υποσχέθηκε κάπως αβέβαια:

-Θα προσπαθήσω...

Στο μεγάλο σαλόνι, κάθε αντικείμενο και κάθε έπιπλο, το ρολόι τοίχου από βελανιδιά, τα βιβλία, οι πίνακες, έμοιαζαν να ανήκουν εδώ από πάντα. Μια μεγάλη φωτιά έκαιγε στο τζάκι.

Μια μπαλκονόπορτα έβγαζε στον κήπο, όπου τρία πιτσιρίκια μασκαρεμένα, το ένα σωματοφύλακας, το άλλο ινδιάνος και το άλλο αστροναύτης, πολεμούσαν το ένα το άλλο χαρούμενα. Ένα πανέμορφο λαμπραντόρ είχε παραδοθεί στα ξεφωνητά τους, παίζοντας υπομονετικά το ρόλο πότε του Καρδινάλιου Ρισελιέ, πότε του σερίφη, πότε της πεινασμένης τίγρης, πότε του λύκου της Σιβηρίας, πότε του εξημερωμένου ελέφαντα, πότε ακόμα και του εξωγήινου με τα οχτώ κεφάλια.

Μόλις είδαν τον επισκέπτη, τα παιδιά παρατάχτηκαν στο κατώφλι σαν στρατιωτάκια στη σειρά, με τα μάτια τους να λάμπουν από περιέργεια. Το λαμπραντόρ έχωσε χαρούμενα την υγρή του μουσούδα ανάμεσα στα δάχτυλα του μικρού γκρουμ.

Η Βιβιάν έκανε τις συστάσεις:

-Ο Ερβέ, ο Γιαν και ο Ζιλντάς, τα αδερφάκια μου! Τρομερά, άγρια, ακόμα χειρότερα κι από το Ρεμάλη, το σκύλο μας.

Ο Γκαέλ χάιδεψε το κεφάλι του σκύλου, κοίταξε τα παιδιά και αναστέναξε... Αισθάνθηκε λίγο γελοίος με τη στολή του.

Ο κύριος Καραντέκ του έδωσε ευγενικά το χέρι του:

-Γεια σου.

Η κυρία Καραντέκ του χαμογέλασε:

-Θέλεις να παίζεις με τα τερατάκια μας;

-Εεε.. Ναι, λίγο.

-Πώς;

-Ναι, εεε... Μισό θέλω να παίζω μαζί τους και μισό θέλω να τα χτυπήσω, αφού είμαι ψηλότερος από αυτά, και επειδή ζηλεύω.

Ο κύριος και η κυρία Καραντέκ πάγωσαν. Η Βιβιάν είπε νευρικά:

-Εεμ... Πλάκα κάνει.

Οι γονείς φάνηκαν ανακουφισμένοι:

-Αλήθεια;

-Καθόλου. Η Βιβιάν είναι πολύ καλή, αλλά λέει βλακείες...

Οι γονείς φαινόταν να ανησυχούν ξανά. Η Βιβιάν έσπευσε να επαναλάβει:

-Ναι, ναι, κάνει πλάκα. Χμμ... αυτό τον χαλαρώνει. Δουλεύει, ξέρετε, όλη την εβδομάδα.

Ο Γκαέλ κούνησε το κεφάλι:

-Για μια μάγ...

Η Βιβιάν του έκλεισε το στόμα με το χέρι της:

-Λοιπόν... Εμείς θα πάμε στη σοφίτα να παίζουμε!

Οι γονείς αντάλλαξαν μια ανήσυχη ματιά:

-Παράξενο αγόρι...

-Ωστόσο, φαίνεται ευγενικό...

Το σπίτι είχε μια τεράστια σοφίτα, γεμάτη με σεντούκια εκατό χρονών και διάφορα αντικείμενα που ανήκαν σε εξερευνητές, ιδιότροπες πριγκίπισσες ή πειρατές που βγήκαν σε σύνταξη. Μια πραγματική σπηλιά του Αλί Μπαμπά.

Η Βιβιάν χάιδεψε ένα κουνιστό αλογάκι από την εποχή της δούκισσας Άννας, κάθισε σε ένα σκονισμένο τύμπανο, έβαλε το πηγούνι ανάμεσα στα χέρια της και είπε:

- Πες μου τώρα για αυτή τη μάγισσα.

Ο Γκαέλ της διηγήθηκε την κατάσταση όσο καλύτερα μπορούσε. Η Βιβιάν τον κοίταξε καχύποπτα:

- Μου λες παραμύθια, ε;

Το ορφανό αγανάκτησε:

-Εγώ ΠΑΝΤΑ λέω την αλήθεια!

-Α, ναι... Το ξέχασα. Λοιπόν, θα σε βοηθήσω. Το επόμενο Σάββατο, θα έρθω μαζί σου και θα δούμε τι κρύβει στα καζάνια της η κυρία Κατάμπρα!

Ξαφνικά, ο Γκαέλ αισθάνθηκε πολύ χαρούμενος. Είχε βρει έναν σύμμαχο, έναν σύμβουλο, έναν συνεργό... και μια φίλη. Όλα μαζί σε ένα!

La Sorcière est dans l'Ascenseur

L'Orphelin qui ne Mentait Jamais

Il était une fois, à l'orphelinat de Paimpol, un enfant nommé Gaël.

Blond et mince, Gaël avait les yeux bleus, trois taches de rousseur sur la joue droite, quatre sur la gauche, et le caractère le plus doux et le plus paisible de l'orphelinat. Pourtant, personne ne l'avait adopté.

Gaël se montrait toujours poli, serviable souriant et docile. Il ne se battait jamais, ne sabotait pas les douches; il ne versait pas de sucre dans la soupe, ni de sel dans le sucre; ne faisait pas exploser des pétards sous les lits, ni de grenades à plâtre en classe de calcul; il ne mordait ni ses camarades, ni les visiteurs, ni le plombier, ni même madame Lemouton, la directrice.

Bref, Gaël était aimable, travailleur et obéissant. Hélas, il avait un seul défaut.

Un seul défaut, mais insupportable, impardonnable.

Gaël disait TOUJOURS la vérité.

La première fois qu'un couple chercha à l'adopter, Gaël avait sept ans. Il s'agissait du plus riche banquier de Paimpol et de sa femme, parée de bijoux merveilleux.

Le banquier examina le gamin et décida :

-Voilà un garçon sérieux et intelligent. Je lui apprendrai la table des logarithmes, les courbes exponentielles, et les délices des taux d'intérêt.

Sa femme ajouta :

-Qu' il est mignon! Des yeux de saphir et des cheveux d'or...

Le banquier conclut :

-Et une tache de rousseur par jour de la semaine, ce qui est mathématique, utile et raisonnable.

Il se pencha vers l'enfant et affirma :

-Naturellement, plus tard, tu veux devenir un banquier très riche, spécialiste de la haute finance.

Gaël réfléchit un moment, sourit, et répondit poliment :

-Non, monsieur, pas du tout. Plus tard, je veux devenir cambrioleur, attaquer les banques, piller les diligences, m'échapper les toits en soufflant dans une trompette, et me cacher dans les bois en grillant des saucisses!

La dame gémit:

-Quelle horreur...

Le banquier gronda:

-Quel voyou!

Et au lieu d'adopter Gaël, ils emmenèrent un autre petit garçon dans leur limousine, vers leur maison de trente pièces. Ils lui offrirent de beaux vêtements, une tirelire et une machine à calcul. Et surtout, ils l'aimaient.

Gaël, lui, se morfondait à l'orphelinat à peler des patates et laver la vaisselle.

Quelques mois plus tard, un second couple se présenta.

Il s'agissait d'un illustre savant qui parlait, lisait et écrivait en latin, en sanscrit, en russe, en grec ancien, en hébreu, en arabe, en chinois, en nahuatl, et, bien sûr, en breton et en gaélique comme vous et moi buvons un verre d'eau fraîche à la santé de la tante Cunégonde. Sa femme se spécialisait plutôt dans le javanais, le balinaï, le japonais et même le lapon, en cas d'urgence.

Le grand professeur tapota la tête de Gaël et prédit (en français) :

- Tu deviendras sûrement un érudit, un puits de science. Tu m'aideras à rédiger un dictionnaire en soixante-dix-sept volumes, et à nous deux nous gagnerons le prix Nobel.

Sa femme ajouta :

- Tu as des yeux d'océan et des cheveux du soleil. Plus tard, tu seras un grand poète.

Le professeur s'informa :

- Naturellement, tu adores les catalogues et les dictionnaires, les anthologies et les encyclopédies?

Gaël médita la question et répondit :

- Non, seulement les bandes dessinées, les héros masqués et les saucisses grillées.

Le professeur s'inquiéta :

-Tu ne veux pas donc s'instruire?

Gaël avouât franchement :

-Moi, je n'aime que les récréations!

Le savant murmura:

-Quel paresseux!

Sa femme regretta:

-Quel dommage...

Et ils adoptèrent un autre garçon, qui quitta l'orphelinat avec joie, les suivit dans leur vaste appartement aux bibliothèques surchargées. Là, il apprit à aimer le savoir, et aussi ses nouveaux parents.

Gaël, lui, pelait toujours ses patates, balayait les parquets en pensant tristement : « Pas de chance...»

De son côté, madame Lemouton, la directrice, rêvait de se débarrasser de Gaël. En effet, il lui démontrait avec sa candeur habituelle :

-Je ne veux pas vous obéir, puisque vous avez un nom idiot.

Si elle l'enfermait dans un placard, il en ressortait en déclarant :

-Vous avez TOUJOURS un nom idiot, et en plus vous êtes méchante.

Si elle lui offrait un peu de tarte aux pommes, il ronchonnait :

- Ce n'est pas parce que vous faites des tartes que vous n'avez plus un nom idiot. D'ailleurs, elles sont trop cuites, vos tartes...

Du coup, madame Lemouton, condamna Gaël au pain sec et à l'eau pour trois semaines, mais il répliqua :

-Je préfère le pain sec aux mauvaises tartes et puis, vous avez un bouton sur le nez. Ce n'est pas de ma faute si vous avez un gros bouton, madame Lemouton.

Bref, la directrice souhaitait désespérément que quelqu'un adopte Gaël, n'importe qui, même des bandits de grand chemin, des pirates à jambe de bois ou les chimpanzés de la ménagerie. Hélas, Gaël découragea successivement une sage-femme et un croque-mort, un diététicien et une pâtissière, une institutrice et un fort des halles, un commissaire de police et une danseuse de cabaret, un colonel en civil et une infirmière en uniforme...

Il resta donc à l'orphelinat. Parfois, ses anciens camarades passaient dans la rue avec leurs parents, l'air très heureux, et le pauvre gamin baissait mélancoliquement le nez sur ses épluchures.

Peu à peu, sa réputation gagna toute la Bretagne. Plus personne ne lui rendit visite.

Le temps passa. Un matin, madame Lemouton le convoqua.

-Bonjour.

L'enfant maugréa :

-Il pleut dehors. Vous dites n'importe quoi.

La directrice soupira :

-Aujourd'hui, c'est ton anniversaire, donc un jour heureux.

-D'abord, mon anniversaire n'empêche pas la pluie de tomber, et ensuite c'est encore pire, car personne ne vient me voir, personne ne me fait de cadeau.

Madame Lemouton grommela:

-Hum, oui, bon... De toute façon, j'ai une grande nouvelle à t'annoncer : demain, tu quittes l'orphelinat.

Gaël sauta de joie :

-Quelqu'un va m'adopter?

-Malheureusement non, alors je t'ai trouvé du travail chez madame Brosse, une personne extrêmement importante. Tu es assez grand, maintenant, pour apprendre un vrai métier au lieu d'éplucher des pommes de terre. Tu es content?

Très déçu, Gaël murmura tristement :

-Non. J'aurais voulu des parents.

La directrice insinua :

-Mais tu es sûrement fier qu'on te fasse confiance? D'avoir des responsabilités?

Le gamin répondit :

-Je m'en moque! Je n'ai pas DU TOUT envie de travailler.

Madame Lemouton demanda d'une voix inquiète :

-Au moins, tu seras poli avec madame Brosse?

-Moi? Sûrement pas.

Madame Lemouton marmonna :

-Voyons, sois raisonnable. Tu lui diras... tu lui diras... heu...

Gaël suggéra poliment :

-Qu'elle a AUSSI un nom idiot?

Madame Lemouton rougit, verdit, pâlit, et rugit :

-SORS D'ICI!

Gaël passa le reste de la journée à peler ses dernières bassines de patates. Et dès le lendemain, il quitta l'orphelinat pour entrer au service de la très riche et très mystérieuse madame Brosse.

Une drôle de patronne

Gaël prit l'autobus, tôt le matin, sa valise à la main, et gagna la banlieue de Paimpol.

L'immeuble, ultra-moderne, ne comptait que treize étages, mais donnait pourtant l'impression de disparaître dans la brume... Des nuages gris et noirs s'y accrochaient, et des nuées d'oiseaux criards, freux et choucas, corbeaux et corneilles, tournoyaient près des fenêtres.

Un vigile rébarbatif montait la garde, en uniforme et casquette noirs. Gaël aperçut une plaque de cuivre, frappée de lettres sombres :

ACA-BROSSE

Et dessous, en caractères plus petits :

Association Charitable Analytique

Brosse

Le gamin s'approcha et s'informa poliment :

-Excusez-moi, monsieur, c'est quoi une association charitable analytique?

-Je ne sais pas.

-Pourtant, cette association, c'est vous qui la surveillez?

Le garde fronça les sourcils :

-Oui.

Gaël lui adressa son sourire le plus candide et déclara paisiblement :

-Donc, vous surveillez quelque chose que vous ne connaissez pas. C'est idiot, non?

Le garde rugit :

-Insolent!

Gaël admit sans difficulté :

-Oui m'sieu, je suis insolent.

-Quoi?

L'orphelin confirma joyeusement :

-Oui m'sieu, je dis toujours la vérité, il paraît que c'est de l'insolence...

Il réfléchit et ajouta par souci de précision :

-Je suis aussi insupportable, d'après ce qu'ils disent...

La vigile grinça :

-Que veux-tu?

-J'ai rendez-vous avec madame Brosse. Pour un travail.

-Entre, mais je te préviens: madame Brosse n'apprécie pas l'insolence, elle...

Le garçon pénétra dans un hall magnifique, aux murs et au sol de marbre. Même l'ascenseur aux parois d'acajou lui parut somptueux. Mais il lui sembla, bizarrement, que la cabine parcourait un très long trajet, une course interminable...

Ensuite, Gaël longea un couloir, s'arrêta devant une porte de palissandre portant les mots:

Mme Brosse,

Directrice.

Bienfaitrice.

Gaël entra et découvrit une secrétaire à lunettes, embusquée derrière un bureau. Elle remarqua d'une voix aigre :

-Tu dois attendre que je t'autorise à entrer!

Gaël demanda avec naïveté :

-À quoi bon, que je suis capable d'entrer sans votre permission?

La secrétaire pianotait frénétiquement sur sa machine à écrire :

-Je ne te conseille pas de proférer de telles bêtises devant madame Brosse.

Gaël décida en souriant :

-MOI, je ne dirai pas de bêtises si ELLE ne dit pas d'absurdités.

La secrétaire soupira. Quiconque bavardait avec Gaël soupirait fréquemment. Le gamin enchaîna :

-C'est quoi une société charitable analytique?

-Eh bien... Madame Brosse aime aider les gens. Alors, elle utilise des ordinateurs-calculateurs-analyseurs qui lui indiquent qui secourir, et où, et avec combien d'argent.

- Elle est tellement riche?

- Évidemment! Elle possède les plus grandes usines de balais du pays!

La directrice-bienfaitrice de l'ACA-Brosse occupait un bureau assez vaste pour y loger l'orphelinat.

Des balais de toutes formes et toutes longueurs pendaient aux murs, et des écrans d'ordinateurs scintillaient dans chaque coin. Les fenêtres dominaient Paimpol, la campagne et la mer.

Gaël fronça les sourcils : il distinguait presque les îles de Jersey et de Guernesey, et même les côtes blanches de l'Angleterre. Impossible, surnaturel... Il se frotta les yeux; les oiseaux se cognaient toujours aux vitres. Et madame Brosse...

Une femme extraordinaire, vêtue de noir... Une silhouette étrange, difforme, un visage fascinant, semblable à une roche moussue, à une pelouse envahie de mauvaises herbes. Des yeux noirs, méchants, brûlants.

Gaël ne bougeait pas. Madame Brosse le fixait avec attention. Sa voix cassante évoquait un roulement de galets, ou un cri d'oiseaux :

-Tu es l'orphelin de madame Lemouton? Tu viens travailler pour moi?

L'enfant frissonna :

-Oui... Oui, madame.

-Tu as vu l'ascenseur? J'ai besoin d'un jeune groom, un liftier, pour le manœuvrer. Tu auras un bel uniforme. Tu es content?

Le gamin se mordit les lèvres, hésita :

-Non madame, pas du tout.

Madame Brosse ne semblait ni fâchée, ni même déconcertée. Elle demanda seulement:

-Pourquoi?

-J'aimerais une vraie maison, et des parents, au lieu de travailler pour vous. Et puis... vous m'effrayez.

Madame Brosse devina :

-Tu ne t'attendais pas à ce que je sois aussi... laide?

Gaël hocha la tête :

-Je savais que vous aviez un nom ridicule...

Le gamin plaqua sa main sur sa bouche, mais trop tard. Sa nouvelle patronne l'examinait de ses yeux malveillants.

-Bien. Je suis satisfaite d'avoir un garçon aussi sincère à mon service. On te fournira un uniforme.

L'orphelin s'inclina, mal à l'aise :

-Oui, madame la directrice. Merci madame.

Les oiseaux frappaient toujours les vitres du bec et des serres.

Gaël reçut donc une tenue de liftier : toque ronde et livrée rouge à boutons dorés. Son travail était facile, mais il s'ennuyait. Des hommes en costume trois pièces et des femmes en tailleur s'engouffraient dans l'ascenseur et lançaient d'une voix brève :

-Comptabilité!

- Archives!

-Service du personnel!

Et ainsi de suite...

Gaël appuyait sur le bouton de l'étage correspondant. Ses « passagers » ne lui posaient pas de questions, et s'évitaient donc les réponses désastreuses dont le gamin avait le secret.

Chaque matin, madame Brosse demandait de sa voix sifflante :

-Eh bien, Gaël, toujours mécontent?

-Oui, madame.

Elle lâchait un rire étrange, discordant :

-Ça changera peut-être...

Et le gamin se sentait glacé de frousse...

La nuit venue, les bureaux vides, Gaël gagnait la minuscule chambrette qu'on lui réservait au sous-sol, remuant d'assez sombres pensées...

Un soir, il entendit des bruits bizarres, loin au-dessus de lui. D'étranges trépidations couraient à travers les murs. Intrigué, il se leva, s'habilla, prit l'ascenseur.

Au dernier étage, avançant à pas de loup, Gaël poussa lentement une porte...

Il pénétra dans une salle immense. Des dizaines d'ordinateurs ronronnaient sourdement, pareils à des tigres assoupis. Mais le jeune liftier remarqua aussi des chaudrons vrombissants, des cornues, des alambics... L'enfant allongea le cou, et aperçut madame Brosse. Penchée au-dessus d'une énorme marmite, elle proférait des incantations incompréhensibles.

Le gamin s'accroupit derrière une table, le cœur battant, les yeux écarquillés. Sa patronne grommela longtemps ses formules en reniflant la mixture verdâtre qui mijotait. Elle claqua des lèvres d'un air gourmand, posa un lourd couvercle de fonte sur le breuvage.

Un balai de paille des plus ordinaires pendait au mur. La riche et généreuse et bienfaitante et respectable madame Brosse le décrocha, l'enfourcha, ouvrit la fenêtre, et s'envola dans les airs au milieu d'une nuée d'oiseaux surexcités.

Recroquevillé dans son coin, Gaël tremblait comme une feuille : madame Brosse était donc une sorcière!

Viviane

Heureusement, le lendemain, dimanche, Gaël ne travaillait pas. Il mit quand même son uniforme (pour avoir l'air plus respectable), sauta dans l'autobus, regagna l'orphelinat et fonça jusqu'au bureau de madame Lemouton, qui l'accueillit avec un sourire dubitatif :

-Tiens? Ce cher Gaël... Hum... Ravie de te revoir. Tu es content?

Hors d'haleine, l'enfant cria :

-Oh non! Pas du tout!

Madame Lemouton gémit :

-J'aurais dû m'en douter... Pourquoi?

Gaël jeta un regard méfiant vers la porte, un coup d'œil prudent par la fenêtre, examina d'un air soupçonneux les classeurs de la directrice, dansa un bon moment d'un pied sur l'autre, et chuchota nerveusement :

-Madame Brosse est une sorcière!

-Comment?

Le gamin répéta d'une voix presque inaudible :

-Une sorcière! La nuit, elle mijote des potions magiques dans de grosses marmites, et ensuite elle s'envole sur son balai ensorcelé!

Madame Lemouton s'effondra sur sa chaise, le visage entre les mains et bredouilla :

-Ma... marmite?

Gaël confirma respectueusement :

-Marmites et chaudrons, oui madame la directrice.

-Ma... magiques?

-Drôlement magiques, madame la directrice, j'avais l'impression de devenir une grenouille glissante ou un crapaud à crampes rien qu'en regardant!

-Et... un... balai?

-Ah, madame la directrice... Avec un balai pareil pour la cour et les couloirs et les dortoirs, vous auriez l'orphelinat le plus propre du pays!

Madame Lemouton poussa le plus formidable soupir de sa longue carrière et soudain, déclara joyeusement :

-Bravo Gaël! Admirable, prodigieux! Je suis très fière de toi!

Le garçon protesta :

-La sorcière me cuira dans ses marmites!

-Merveilleux!

-Me grillera!

-Extraordinaire!

Gaël en bafouillait d'indignation :

-Me rôтира!!! Aux petits oignons! Et avec des lardons!

-Magnifique! Tu mens, pour la première fois de ta vie! Je te félicite!

-Mais c'est la vérité! C'est VRAI! Madame Balai est une sorcière qui s'envole sur sa brosse. Euh... je veux dire...

La directrice riait de bon cœur :

-Et elle veut te transformer en chauve-souris, je sais, je sais... Excuse-moi, j'ai beaucoup de travail.

Gaël se retrouva dans la rue, perplexe et désemparé. Et là, il remarqua une fille de son âge qui l'observait...

Elle était blonde, vêtue d'un jean bleu et d'un anorak vert. Elle loucha vers lui, intriguée par sa livrée, puis vers le bâtiment, derrière, et s'informa :

-Tu es orphelin?

-Oui.

Elle lui sourit gentiment :

-Pas de chance. Je m'appelle Viviane Caradec. Et toi?

-Gaël.

Elle le considéra avec intérêt, et déclara :

-Tu es mignon. Tu habites à l'orphelinat? Tu veux passer un moment avec moi? Je ne suis pas trop bavarde?

Gaël répliqua:

-Merci. Non. Oui. Oui.

La fillette parut déconcertée :

-Comment?

Gaël expliqua :

-Merci de me trouver mignon. Non, j'habite chez une sorcière. Oui, je veux bien passer un moment avec toi. Et oui, tu es un peu trop bavarde.

Viviane fronça les sourcils :

-MOI?

-Ce n'est pas grave. Moi aussi, je parle trop, alors on devrait s'entendre. Et puis... et puis...

Il rougit comme une tomate, une pivoine, un homard plongé dans la marmite de madame Brosse et avoua :

-Je... hum... te trouve très jolie...

Viviane éclata de rire :

-Tout à fait d'accord! Tu viens?

Gaël, ravi, se sentait plus fier que le roi Arthur le jour de son couronnement. Mais, alors qu'ils marchaient depuis trois minutes à peine, Viviane s'arrêta net, grimaça, et demanda d'une voix incertaine :

-Hé! Tu habites chez une... SORCIÈRE?

Gaël confirma tranquillement:

-Oui, oui, ma patronne... La nuit dernière, elle s'est envolée par la fenêtre. En balai. Sans filet.

Sa nouvelle amie le considéra d'un œil soupçonneux.

-Tu es un drôle de garçon...

Gaël répondit avec une pointe de tristesse :

-J'énerve les adultes. Madame Lemouton dit que si je n'étais pas orphelin, mes parents attraperaient des cheveux verts à cause de moi...

Vivianne s'esclaffa :

-Marrant! Viens à la maison, qu'on vérifie!

Elle entraîna Gaël dans les rues du vieux Paimpol. Le gamin découvrit un quartier qu'il ne connaissait pas : rues pavées, ensoleillées et silencieuses, façades vénérables, demeures vastes et cossues protégées par des jardins discrets et d'épais murs de pierre.

Viviane s'arrêta rue de Marchands de Tabac, devant une maison de trois étages recouverte de lierre. Gaël entendait des rires, des voix d'enfants derrière les fenêtres. Il hocha pensivement la tête :

-J'aimerais bien vivre ici...

-Ma famille habite cette maison depuis plus d'un siècle. Elle te plaît?

Gaël réfléchit :

-Je suis content pour toi que TU y habites, mais je préférerais y habiter MOI, et que TOI tu habites ailleurs (par exemple le sous-sol minable de madame Brosse); et MOI, je profiterais de ta belle maison.

Viviane ouvrit les yeux ronds et protesta :

-Tu es un horrible égoïste!

-Mais oui. Pas toi?

La fillette lâcha un soupir digne de madame Lemouton et suggéra :

-Euh... Tâche d'être un peu moins... ou plus... enfin, hem... diplomate, avec mes parents.

Le garçon promit sans conviction :

-J'essaierai...

Dans le grand salon, chaque objet et chaque meuble, l'horloge de chêne, les livres, les tableaux, semblaient à leur place depuis toujours. Un feu de sarments crépitait dans la cheminée.

Une porte-fenêtre s'ouvrait sur le jardin où trois garnements, tour à tour mousquetaires, califes, apaches et cosmonautes s'entre-tuaient avec allégresse. Un magnifique labrador supportait stoïquement leurs vociférations, jouant avec résignation le rôle du cardinal de Richelieu, du shérif, du tigre affamé, du loup de Sibérie, de l'éléphant apprivoisé, et même celui du Martien à huit cornes.

Dès qu'ils aperçurent le nouveau venu. Les gamins s'alignèrent sur le seuil, en rang d'oignons, les yeux brillants de curiosité. Le labrador fourra amicalement sa truffe humide entre les doigts du jeune liftier.

Viviane fit les présentations :

-Hervé, Yann et Gildas, mes p'tits frères! Des terribles, des sauvages, encore pires que Crapule (c'est le chien).

Gaël caressa la tête du labrador, regarda les enfants, et soupira... Il se sentait un peu ridicule dans son uniforme.

Monsieur Caradec lui tendit aimablement la main :

-Bonjour.

Madame Caradec lui souriait :

-Tu veux jouer avec nos terreurs?

-Eh bien... Un peu.

-Comment?

-Ben oui... J'ai à moitié envie de jouer avec eux, et à moitié envie de leur taper dessus, puisque je suis plus grand qu'eux, et parce que je suis jaloux.

Monsieur et madame Caradec semblaient pétrifiés. Viviane précisa nerveusement :

-Hum... Il plaisante.

Les parents parurent soulagés:

-Vraiment?

-Pas du tout. Viviane est très gentille, mais là, elle raconte n'importe quoi...

Les parents reprirent l'air soucieux. Viviane se hâta de répéter :

-Si, si, il plaisante. Hum... ça le détend; faut dire qu'il travaille toute la semaine.

Gaël précisait déjà :

-Pour une sor...

Viviane lui plaqua une main sur la bouche :

-Bon ben... On monte jouer au grenier, hein!

Les parents échangèrent un regard perplexe :

-Curieux garçon...

-Il a pourtant l'air gentil...

La maison possédait un grenier immense, bourré de coffres centenaires et d'objets hétéroclites ayant appartenu à des aventuriers, des princesses capricieuses ou des pirates à la retraite. Une vraie caverne d'Ali Baba.

Viviane flatta un cheval à bascule datant sûrement de la duchesse Anne, s'installa sur un tambour poussiéreux, posa son menton entre ses mains et demanda :

-Maintenant, parle-moi de cette sorcière.

Gaël résuma de son mieux la situation. Viviane le dévisagea d'un air soupçonneux :

-Tu me racontes des histoires, hein?

L`orphelin s'indigna :

-Je dis TOUJOURS la vérité!

-Ah oui... J'oubliais. Eh bien, je t'aiderai. Samedi prochain, je t'accompagne, et on verra ce qu'elle cache dans ses marmites, ta madame Brosse!

Brusquement, Gaël se sentit très heureux. Il avait trouvé une alliée, une conseillère, une complice... et une amie. D'un seul coup!

Παρατηρήσεις-Σχόλια

1. Εισαγωγή

Το γεγονός ότι το *La Sorcière est dans l'Ascenseur* είναι παραμύθι σε καμία περίπτωση δεν καθιστά τη διαδικασία της μετάφρασής του ευκολότερη. Το αντίθετο μάλιστα, τα παιδιά, εκτός του ότι είναι από τη φύση τους πολύ αυστηροί κριτές, έχουν ανάγκη το βιβλίο που θα διαβάσουν να τους κινεί την περιέργεια από την πρώτη σελίδα μέχρι και την τελευταία. Όταν λοιπόν καλούμαστε να αποδώσουμε ένα παραμύθι ή ένα οποιοδήποτε παιδικό βιβλίο στη γλώσσα των παιδιών που θα το διαβάσουν, δεν πρέπει να χάσουμε κανένα στοιχείο του ρυθμού, της έντασης και της «μουσικότητας» που κρύβει το έργο αυτό.

Πιο συγκεκριμένα, το βιβλίο του οποίου απόσπασμα επέλεξα να μεταφράσω έχει ένα πολύ ιδιαίτερο και σαρκαστικό, θα μπορούσε να πει κανείς, ύφος που, κατά τη γνώμη μου, αποτελεί όλη τη γοητεία του έργου. Γι' αυτό το λόγο θεώρησα ιδιαίτερα σημαντικό να διατηρηθεί ζωντανή η γαλλική ταυτότητα του κειμένου, αναπόφευκτα ωστόσο «νοθευμένη» με ορισμένες πιο «ελληνικές» προσθήκες.

Όντας ένα έργο λογοτεχνίας, είναι προφανές πως θα εμπεριέχει έναν αρκετά μεγάλο αριθμό εκφραστικών μέσων, όπως μεταφορές, παρομοιώσεις και όλων των ειδών τους προσδιορισμούς. Είναι επίσης προφανές πως, αφού πρόκειται για ένα βιβλίο που αναφέρεται σε παιδιά και νέους, θα συναντήσουμε και αρκετές περιπτώσεις της λεγόμενης «κοινωνιολέκτου των νέων», λέξεις ή εκφράσεις δηλαδή που συναντώνται σε συζητήσεις παιδιών και εφήβων. Φυσικά, εφόσον προσδιορίζεται με τόση λεπτομέρεια πως το έργο διαδραματίζεται στην Παιμπόλ, είναι λογικό να συναντήσουμε και ορισμένους ιδιοματισμούς της Βρετάνης.

Ας εξετάσουμε με περισσότερες λεπτομέρειες ορισμένα μεταφραστικά προβλήματα και σκέψεις που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της μετάφρασης του αποσπάσματος, καθώς και τις λύσεις που δόθηκαν στα προβλήματα αυτά.

2. Μεταφραστικά προβλήματα και αιτιολόγηση λύσεων

Είναι πολύ φυσικό σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, και πόσο μάλλον σε ένα λογοτεχνικό κείμενο φαντασίας το οποίο απευθύνεται σε παιδιά, να συναντήσουμε ένα πλήθος μεταφραστικών προβλημάτων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η κυριότερη πρόκληση ήταν να διατηρηθεί το σαρκαστικό ύφος που διακρίνει τη γαλλική λογοτεχνία γενικότερα. Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν θα ήταν συνετό να μεταφραστεί κατά λέξη ένα κείμενο αφετηρίας μόνο και μόνο για να μην αλλοιωθεί το ύφος του. Διατηρώντας λοιπόν το σαρκαστικό ύφος και τη γαλλική ταυτότητα σαν μοτίβο, έπρεπε να προστεθούν ορισμένες «πινελιές» που θα το καθιστούσαν πιο οικείο στο ελληνικό του κοινό. Ας εξετάσουμε ορισμένα μεταφραστικά προβλήματα με περισσότερες λεπτομέρειες.

A. Κύρια ονόματα και Τοπωνύμια

Κατά την άποψή μου, θεωρώ πως η πιο δύσκολη απόφαση που κλήθηκα να πάρω είχε σχέση με τη διατήρηση με απλή μεταγραφή ή «ελληνικοποίηση» των κυρίων ονομάτων. Τα κύρια ονόματα που συνάντησα στο κείμενο χωρίζονται στις εξής τρεις κατηγορίες:

1. Ονόματα χαρακτήρων (Gaël, madame Lemouton, Madame Brosse, Viviane Caradec, Hervé, Yann et Gildas, tante Cunégonde)
2. Ονόματα περιοχών (Paimpol, Jersey, Guernesey, rue Marchants de Tabac)
3. Όνομα σκύλου (Crapule)

Εκ πρώτης όψεως, θεώρησα πως υπήρχαν μόνο δύο επιλογές. Η μία θα ήταν να έμεναν τα ονόματα αυτούσια με απλή μεταγραφή σε ελληνικούς χαρακτήρες και η άλλη να γίνουν κατεξοχήν ελληνικά, αλλάζοντας έτσι τελείως την ταυτότητα του κειμένου, θυσιάζοντάς την στο βωμό της ευκολότερης κατανόησης από παιδιά περίπου δέκα ετών.

Καθώς προχωρούσα τη μετάφραση, συνειδητοποίησα πως υπήρχε και μια τρίτη επιλογή: να γίνει μία μίξη μεταγραφής και μετάφρασης των ονομάτων. Με τον τρόπο αυτό το κείμενο θα διατηρούσε το γαλλικό στοιχείο του και θα γινόταν περισσότερο οικείο στα μάτια και τα αυτιά των παιδιών. Για παράδειγμα, ένας σκύλος με το όνομα «Ρεμάλης» κάνει το βιβλίο πιο διασκεδαστικό για ένα δεκάχρονο παιδί στην Ελλάδα απ' ό, τι ένας σκύλος με το όνομα «Κραπύλ» ή «Κραπούλ».

Πιστεύω πως ήταν αρκετά βασικό να διατηρηθούν τα ονόματα των νεαρών πρωταγωνιστών (Γκαέλ και Βιβιάν) ως είχαν και να μην αντικατασταθούν από κάποια αντίστοιχα ελληνικά ονόματα (παραδείγματος χάριν «Γιώργος και Χριστίνα»), προκειμένου οι μικροί αναγνώστες να μπορέσουν να ταυτιστούν με τους ήρωες της ιστορίας, παρά τις διαφορετικές τους εθνικότητες. Η ίδια ακριβώς τακτική ακολουθήθηκε για τα αδέρφια της Βιβιάν, Ερβέ, Γιαν και Ζιλντάς.

Ας σταθούμε για λίγο στο ζήτημα των ονομάτων. Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετώπισα όσον αφορά τα ονόματα των χαρακτήρων είχε να κάνει με τα εξής: αρχικά το όνομα της διευθύντριας, της Madame Lemouton και δεύτερον το όνομα της μάγισσα, της Madame Brosse. Εκτός από το όνομα του σκύλου Crapule, τα δύο αυτά κύρια ονόματα έχουν κυριολεκτικά κάποια σημασία, καθώς το όνομα Lemouton (le mouton) σημαίνει «το πρόβατο» και το όνομα Brosse σημαίνει «σκούπα». Συνεπώς, ο ίδιος ο συγγραφέας θα ήθελε το αναγνωστικό του κοινό να συνδυάσει τις δύο αυτές λέξεις με τα πρόσωπα εκείνα και ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Πιο συγκεκριμένα, η διευθύντρια του ορφανοτροφείου της Παιμπόλ θα έλεγε κανείς πως είναι κατά κάποιον τρόπο αφελής όταν θεωρεί πως υπάρχει περίπτωση να υιοθετηθεί ο Γκαέλ ή ότι κατάφερε αργότερα να πει ψέματα, γεγονός που μας ωθεί στο να την παρομοιάσουμε με το συμπαθέστατο κατά τα άλλα ζώο. Εφόσον λοιπόν το όνομά της έχει όντως κάποια σημασία αλλά δεν θα ταίριαζε στο ύφος του κειμένου

να την ονομάσουμε «κυρία Προβατίδου» ή «κυρία Αρνάκη», θα έπρεπε να βρεθεί μια λύση διαφορετική. Μια αρκετά καλή ιδέα φάνηκε να είναι η χρήση του ήχου που κάνει το συγκεκριμένο ζώο, ο οποίος κατά σύμπτωση είναι κοινός και για τους Έλληνες και για τους Γάλλους. Με τον τρόπο αυτό λοιπόν δημιουργήθηκε ο χαρακτήρας της «κυρίας Μπε» στην ελληνική μετάφραση.

Μια αντίστοιχη συλλογιστική διαδικασία ακολουθήθηκε και στην περίπτωση της μάγισσας/ευεργέτιδος/αφεντικίνας του Γκαέλ, της Madame Brosse. Ωστόσο σε αυτή την περίπτωση τα πράγματα ήταν ακόμα πιο ξεκάθαρα: η Madame Brosse είναι μάγισσα και ιδιοκτήτρια «των μεγαλύτερων εργοστασίων σκούπας στη χώρα», άρα το όνομά της μεταφράζεται ως «Σκούπα» για να καλύψει και τις δύο αυτές ιδιότητές της. Όπως και στην περίπτωση της κυρίας Μπε, έτσι κι εδώ θα ήταν αταίριαστο να χρησιμοποιηθεί αυτούσια η λέξη «σκούπα» ως το όνομα της μάγισσας, πόσο μάλλον λαμβάνοντας υπόψη πως στη συνέχεια θα βλέπαμε το όνομα της Madame Brosse σε μια επιγραφή η οποία περιλαμβάνει και την ονομασία της εταιρείας της. Έχουμε συνεπώς τα εξής δεδομένα:

❖ Madame Brosse

- = Κυρία Σκούπα
- Μάγισσα
- Ιδιοκτήτρια της Association Charitable Analytique-Brosse (= Φιλανθρωπική Αναλυτική Ένωση-Μπρος)

Αφού λοιπόν το να προστεθεί μια ελληνική κατάληξη επωνύμου στη λέξη «σκούπα» δεν αποτελούσε πλέον επιλογή, το όνομα της μάγισσας στην ελληνική του μετάφραση θα έπρεπε να είναι κάτι τελείως διαφορετικό. Μια πρώτη σκέψη θα ήταν να χρησιμοποιηθεί η πασίγνωστη στον κόσμο των παραμυθιών και της φαντασίας λέξη «Αμπρακατάμπρα», καθώς πρόκειται για μια λέξη κοινή σε πολλές γλώσσες του κόσμου, ανάμεσα στις οποίες και τα γαλλικά. Βλέποντας το όμως σε συνδυασμό με τον τίτλο της εταιρείας της μάγισσας, σκέφτηκα πως θα ήταν ακόμα πιο ενδιαφέρον και θα κινούσε πολύ περισσότερο την περιέργεια των νεαρών αναγνωστών εάν γινόταν ένα παιχνίδι του ονόματος/ιδιότητας της μάγισσας και τον τίτλο της επιγραφής. Έτσι λοιπόν από «Φιλανθρωπική Αναλυτική Ένωση (Φ.Α.Ε.)-Κατάμπρα» έγινε «Αναλυτική Μονάδα Προσφοράς σε Ανθρώπους (Α.Μ.ΠΡ.Α.-Κατάμπρα).

Ένα ακόμα κύριο όνομα που συναντάται στις πρώτες σελίδες του κειμένου και χρειαζόταν αλλαγή είναι το όνομα Cunégonde, η ακριβής μετάφραση του οποίου στα ελληνικά είναι Κυνεγόνδη, ίσως επηρεασμένο από την ηρωίδα στον «Αγαθούλη» του Βολταίρου. Αν και υπάρχει ακριβής μετάφραση του ονόματος στα ελληνικά, σίγουρα παιδιά εννέα και δέκα χρονών δεν θα ήταν εξοικειωμένο με ένα τόσο ιδιαίτερο και σπάνιο όνομα. Η χρήση λοιπόν του ονόματος «θεία Βιργινία» ήταν αναγκαία καθώς

πρόκειται για ένα όνομα αρκετά οικείο στο ελληνικό κοινό, ενώ ταυτόχρονα παραπέμπει σε άτομο μεγαλύτερης ηλικίας, κάτι που φαίνεται ιδιαίτερα ταιριαστό σε μια θεία.

Μια ακόμα κατηγορία κύριων ονομάτων είναι και τα τοπωνύμια. Ο συγγραφέας εξ αρχής καθιστά πολύ συγκεκριμένο τον τόπο στον οποίο εκτυλίσσεται η ιστορία, που δεν είναι άλλος από την πόλη Παιμπόλ στη Βρετάνη στο βορρά της Γαλλίας. Ο τόπος λοιπόν του παραμυθιού είναι ένα μέρος πραγματικό και όχι φανταστικό, έτσι ώστε να χρειαστεί να δώσει ο κάθε μεταφραστής μια δικιά του ονομασία στην αντίστοιχη γλώσσα μετάφρασης που να αποδίδει και το νόημα που πιθανώς να κρυβόταν πίσω από το όνομα κάποιου μέρους που αποτελεί προϊόν φαντασίας. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για τα δύο νησάκια που αναφέρονται ονομαστικά στο κείμενο, Τζέρσι και Γκέρνσι, καθώς πρόκειται για δύο υπαρκτά νησιά που ανήκουν στην Αγγλία και βρίσκονται πολύ κοντά στα θαλάσσια σύνορα της Γαλλίας, και είναι γνωστά και ως Αγγλονορμανδικές Νήσοι. Αυτό σημαίνει εντέλει πως ο τόπος στον οποίο διαδραματίζεται το έργο παραμένει ως έχει χωρίς να είναι αναγκαία καμία αλλαγή.

Το μεγαλύτερο μεταφραστικό πρόβλημα όσον αφορά την κατηγορία των τοπωνυμίων για μένα ήταν η οδός «Marchands de Tabac» που αναφέρεται στο τελευταίο κεφάλαιο του αποσπάσματος. Η «rue Marchands de Tabac» μεταφράζεται κατά λέξη ως «οδός Καπνοπωλών», γεγονός που καθιστά δυνατή την απόδοσή του στα ελληνικά. Η απόφασή μου να μεταγράψω το όνομα της οδού σε ελληνικούς χαρακτήρες, δηλαδή «οδός Μαρσάν ντε Ταμπάκ», πάρθηκε στο πλαίσιο της διατήρησης του γαλλικού ύφους του κειμένου, θεωρώντας ότι είναι μια μικρή λεπτομέρεια που όμως μπορεί να παίζει αρκετά μεγάλο ρόλο για έναν αναγνώστη ή έναν μεταφραστή.

B. Γενικά μεταφραστικά προβλήματα

Το απόσπασμα στο σύνολό του θα έλεγε κανείς πως δεν διαθέτει σημαντικά μεταφραστικά προβλήματα και δυσκολίες, παρά μόνο σε ορισμένες λεπτομέρειες. Ας τα εξετάσουμε με τη σειρά που εμφανίζονται στο κείμενο, καθώς και τις λύσεις που δόθηκαν στη συνέχεια:

- Σελ. 22 «...en breton et en gaélique...»= «...όλες τις γαλλικές διαλέκτους...»

Ο συγγραφέας στο σημείο αυτό αναφέρεται στη βρετονική και τη γαελική γλώσσα, δύο διαλέκτους που ομιλούνται από τους κατοίκους της Βρετάνης και της Ιρλανδίας και Σκωτίας αντίστοιχα. Πρόκειται για δύο κέλτικες γλώσσες, οι οποίες αν και ομιλούνται σε διαφορετικά μέρη, έχουν κοινή προέλευση και αποτελούν κατηγορίες των Κέλτικων γλωσσών. Λαμβάνοντας υπόψη πως η ιστορία διαδραματίζεται στη Γαλλία και πως το μετάφρασμα αποτελεί αποτέλεσμα μιας φανταστικής αφήγησης και όχι μιας γλωσσολογικής ανάλυσης, οι δύο αυτές γλώσσες ενώθηκαν σε μια γενικότερη έννοια των «γαλλικών διαλέκτων», έτσι ώστε να μην γίνει ιδιαίτερα περίπλοκο το νόημα της φράσης στα αυτιά ενός παιδιού.

- Σελ. 22 «...et prèdit (en français)...»= «...και είπε- στη γλώσσα μας-...»

Όπως συνέβη και στην παραπάνω φράση, έτσι κι εδώ θεώρησα ότι χρησιμοποιώντας τη γενικότερη έκφραση «στη γλώσσα μας», προσπερνάται ένας αρκετά σημαντικός εννοιολογικός προβληματισμός από την πλευρά των μικρών αναγνωστών.

- Σελ. 25 «...freux et choucas, corbeaux et corneilles...»= «...κοράκια και καρακάζες...»

Ο Τιες με έναν ιδιαίτερα έξυπνο τρόπο προβάλλει τον πλούτο της γαλλικής γλώσσας χρησιμοποιώντας τέσσερις διαφορετικές λέξεις για να περιγράψει ουσιαστικά ένα μόνο πράγμα, το κοράκι. Επειδή στα ελληνικά οι λέξεις για το συγκεκριμένο πτηνό είναι πιο περιορισμένες, χρησιμοποιήθηκαν μόνο δύο λέξεις στην απόδοση της φράσης, «κοράκια και καρακάζες».

- Σελ. 26 «Oui, m'sieu, je dis toujours la vérité...»= «Ναι, κύριος, λέω πάντα την αλήθεια...»

Στο σημείο αυτό βλέπουμε το μικρό μας ήρωα να έρχεται αντιμέτωπος με έναν άντρα πολύ μεγαλύτερό του, από άποψη και ηλικίας και αναστήματος. Έχοντας επίγνωση του τι μπορεί να ακολουθήσει, ο μικρός Γκαέλ επιστρατεύει όλο του το ειρωνικό ύφος και απευθύνεται στο συνομιλητή του με τη λέξη «m'sieu» που δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια συντόμευση της λέξης «monsieur». Η πιο ταιριαστή απόδοση στα ελληνικά είναι η χρήση της λέξης στην ονομαστική αντί για κλητική, δηλαδή «κύριος» αντί για «κύριε».

- Σελ. 29 «...avancant à pas de loup...»= «...προχωρώντας σαν γάτα...»

Εδώ έχουμε ξεκάθαρα μια μεταφορική έκφραση που κατά λέξη μεταφράζεται ως «προχωρώντας με βήμα λύκου» και φυσικά σημαίνει «προχωρώντας χωρίς τον παραμικρό θόρυβο, με απόλυτη ησυχία». Αντίστοιχες εκφράσεις στα ελληνικά είναι οι «στις μύτες των ποδιών του» και «προχωρώντας σαν γάτα», από τις οποίες αποφάσισα να κάνω χρήση της δεύτερης καθώς αναφέρεται σε κάποιο ζώο όπως και η αντίστοιχη γαλλική.

- Σελ. 30 «Tiens? Ce cher Gaël...»= «Βρε, βρε! Τον αγαπητό Γκαέλ...»

Η γαλλική λέξη «tiens» δεν έχει κάποια συγκεκριμένη μετάφραση. Πρόκειται για μια έκφραση που δηλώνει έκπληξη από την πλευρά του προσώπου που την προφέρει, συνεπώς υπάρχουν πολλές αντιστοιχίες στα ελληνικά. Επειδή στην προκειμένη υπάρχει μεγάλη οικειότητα μεταξύ των συνομιλητών αλλά και μια μικρή δόση

ειρωνείας από την πλευρά της διευθύντριας, η έκφραση «βρε, βρε» φαντάζει πιο κατάλληλη.

- Σελ. 30 «...une grenouille glissante ou un crapaud à crampes...»= «...έναν γλιτσερό βάτραχο»

Εδώ έχουμε κάτι αντίστοιχο με το παράδειγμα που αναφέρθηκε παραπάνω όσον αφορά τη χρήση πολλών λέξεων για να περιγράψουν ένα πράγμα, καθώς οι λέξεις «grenouille» και «crapaud» είναι συνώνυμες και σημαίνουν «βάτραχος».

- Σελ. 31 Τα επίθετα «admirable, prodigieux, merveilleux, extraordinaire, magnifique» αποδόθηκαν ως επιρρήματα καθώς εξυπηρετούσαν καλύτερα τη σύνταξη του κειμένου στα ελληνικά.
- Σελ. 32 «...attraperaient des cheveux verts...»= «...θα έβγαζαν σπυριά...»

Μιας και πρόκειται για ένα λογοτεχνικό έργο, είναι αναμενόμενο πως ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ένα πλήθος παρομοιώσεων και μεταφορικών φράσεων. Εδώ συναντάμε ακόμα μια φράση που εάν τη μεταφράζαμε κατά λέξη θα λέγαμε «θα πρασίνιζαν τα μαλλιά τους», που κυριολεκτικά θα σήμαινε ότι «θα είχαν χάσει την υπομονή τους, θα είχαν αποαυδήσει». Η αντίστοιχη ελληνική έκφραση που προσδίδει έναν αρκετά ευχάριστο και διασκεδαστικό για τα παιδιά τόνο στο κείμενο είναι η φράση «θα έβγαζαν σπυριά».

- Σελ. 34 «...en rang d'oignons...»= «...σαν στρατιωτάκια στη σειρά...»

Τέλος, ο Τιες θέλοντας να περιγράψει πώς παρατάχθηκαν τα γεμάτα περιέργεια αδέρφια της μικρής Βιβιάν για να γνωρίσουν τον ήρωα της ιστορίας, χρησιμοποιεί τη φράση αυτή που σημαίνει «σε σειρά από κρεμμύδια», κάτι αντίστοιχο με το δικό μας «σαν στρατιωτάκια στη σειρά».

Γ. Ο τίτλος του έργου στα ελληνικά

Κλείνοντας το κεφάλαιο των μεταφραστικών προβλημάτων θα ήθελα να αναφερθώ στον τίτλο του βιβλίου, καθώς ήταν αυτό που κλήθηκα να μεταφράσω τελευταίο, έχοντας ολοκληρώσει τη μετάφραση του κειμένου και την επεξεργασία της, αλλά και το πρώτο πράγμα που με παρακίνησε να προχωρήσω στη μετάφραση του συγκεκριμένου αποσπάσματος. Ο τίτλος από μόνος του είναι μια αναφορά στο τι θα επακολουθήσει μετά τις πρώτες σελίδες του βιβλίου, άρα ο συγγραφέας δε θεώρησε απαραίτητο να κρατήσει το κοινό του σε ιδιαίτερη αγωνία. Αυτό σημαίνει πως δεν υπήρχε λόγος να αλλάξει εντελώς το νόημα του τίτλου και το μοναδικό ζήτημα ήταν να μετατραπεί απλά σε έναν τίτλο πιο κοντά στα ελληνικά δεδομένα. Ως γνωστόν στους περισσότερους τίτλους βιβλίων στα ελληνικά συνήθως αποφεύγεται η χρήση ρημάτων. Ο τίτλος του συγκεκριμένου βιβλίου «La Sorcière est dans l'Ascenseur»

αποτελεί μια ολοκληρωμένη και συντακτικά πλήρη πρόταση που σημαίνει «Η μάγισσα είναι μέσα στο ασανσέρ». Αποφάσισα λοιπόν να κρατήσω την ουσία και να προχωρήσω στη διαγραφή των εξής στοιχείων: άρθρου, ρήματος, επιρρήματος, αλλά και στην προσθήκη ενός σημείου στίξεως (θαυμαστικού) προκειμένου να γίνει ακόμα πιο ενδιαφέρον στα μάτια των αναγνωστών. Το αποτέλεσμα: «Μάγισσα στο ασανσέρ!».

3. Επίλογος

Η διαδικασία της μετάφρασης ενός παραμυθιού ή ενός οποιουδήποτε έργου που απευθύνεται σε παιδιά είναι πράγματι μια εξόχως ενδιαφέρουσα και ταυτόχρονα πολύ ευχάριστη διαδικασία. Από μόνη της όμως η λογοτεχνική μετάφραση γενικότερα μπορεί να γίνει αρκετά απαιτητική και πολλές φορές να κρύβει παγίδες, πόσο μάλλον όταν καλούμαστε να φέρουμε σε πέρας μια μετάφραση το αναγνωστικό κοινό της οποίας έχει ηλικία περίπου δέκα ετών. Αυτό που προσωπικά κατά τη διαδικασία της απόδοσης του «La Sorcière est dans l'Ascenseur» θεώρησα πολύ σημαντικό ήταν πρωτίστως η χρήση απλών και κατανοητών λέξεων και φράσεων και όχι επιτηδευμένη εκφορά του λόγου, καθώς είναι κάτι για το οποίο ούτε ως ή άλλως τα παιδιά δεν ενδιαφέρονται, και φυσικά ο σεβασμός στην ταυτότητα του έργου και του δημιουργού του. Πρόκειται για μια ιστορία αρκετά διασκεδαστική και διδακτική, που μπορεί να σταθεί και σαν μια αρκετά καλή ευκαιρία ώστε τα παιδιά που θα τη διαβάσουν να θελήσουν να μάθουν περισσότερα για τη Γαλλία και για τη μαγική αυτή μικρή της πόλη που κρύβει μάγισσες στα ασανσέρ της και παιδιά που δε λένε ποτέ ψέματα στα δρομάκια της.

Βιβλιογραφία

- Κείμενο αφετηρίας

Paul Thiès, La Sorcière est dans l'Ascenseur, 1994, Éditions Rageot

- Λεξικά

Colette Lust, Dimitris Pandélodimos, Γαλλοελληνικό λεξικό «ΚΑΟΥΦΜΑΝ», Αθήνα 2004, Librairie Kauffman

Colette Lust, Dimitris Pandélodimos, Ελληνογαλλικό λεξικό «ΚΑΟΥΦΜΑΝ», Αθήνα 2004, Librairie Kauffman

Le Petit Robert 2014, Inclus 1 an d'accès à l'édition numérique - dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, 2013, Éditions Le Robert

Wordreference.com

- Παράλληλα κείμενα

Antoine de Saint-Exupéry, Le petit prince, 1999, Éditions Gallimard

Paul Thiès, Florence Cestac, Pas de whisky pour Méphisto, 2007, Éditions Syros

Συλλογικό έργο, Άμπρα Κατάμπρα, τεύχη 1 έως 5, 1980, Εκδόσεις Ορφανίδη

Ζωρζ Σαρή, Ο Φρίκος, ο Κοντορεβιθούλης μου, 1980, 1984, Εκδόσεις Κέδρος

Συλλογικό έργο, Ο θαυμαστός κόσμος των παραμυθιών, Πολύχρωμη έκδοση, Αθήνα 1995, Εκδόσεις Δέλτα

- Θεωρία

Γιώργος Κεντρωτής, Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης, Αθήνα 1996, Εκδόσεις Δίαυλος

Μαρία Τσίγκου, Γλωσσολογία και Μετάφραση, Αθήνα 2011, Εκδόσεις Δίαυλος